

Investigarea ineficientă a faptelor de tortură și asistența medicală insuficientă în sistemul medical penitenciar continuă să fie examinate de Curtea Europeană

Investigarea ineficientă a faptelor de tortură și asistența medicală insuficientă în sistemul medical penitenciar continuă să fie examinate de Curtea Europeană

Promo-LEX
Promovarea democrației și a drepturilor omului

La 3 mai 2022, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a comunicat Guvernului Republicii Moldova cauza Șalari v.

Republica Moldova (no. [35515/18](#)).

Plângerea vizează investigarea ineficientă a relelor tratamente aplicate reclamantului de către un alt deținut, precum și asistența medicală insuficientă care i-a fost acordată în urma maltratării.

Reclamantul a fost deținut într-o închisoare din Republica Moldova. În timpul realizării unor activități sportive în incinta penitenciarului, a fost lovit din spate cu o bară de metal, fiindu-i fracturate mai multe coaste. Medicul închisorii l-a văzut pe reclamant și i-ar fi spus că nu este necesară nicio examinare cu raze X. I s-au dat analgezice și i s-a spus să rămână imobilizat, învelit într-un cearșaf de pat. A petrecut mai bine de o lună așa, cu dureri mari și cu asistență medicală minimă. Un examen cu raze X a fost efectuat în cele din urmă aproximativ doi ani mai târziu și a confirmat că reclamantul avea trei coaste rupte. Procuratura a refuzat în mai multe rânduri să pornească o cauză penală cu privire la relele tratamente ale reclamantului, chiar dacă instanțele naționale au anulat ordonanțele

Reclamantul s-a plâns în fața CtEDO de încălcarea articolului 3 din Convenție, în esență sub aspectul investigării ineficiente a maltratării sale și asistenței medicale insuficiente care i-a fost acordată.

Curtea Europeană a formulat în adresa părților, următoarele întrebări specifice:

- A existat o încălcare a articolului 3 din Convenție? În special:
- Au efectuat autoritățile o anchetă eficientă cu privire la acuzația reclamantului de rele tratamente în penitenciar? (Bouyid împotriva Belgiei [GC], nr. 23380/09, §§ 81-134, CEDO 2015);
- A primit asistență medicală conform stării sale de sănătate și în timp util? (Mozer împotriva Republicii

Moldova și Rusiei [GC], nr. 11138/10, §§ 177-182, 23 februarie 2016)

Potrivit avocatului Asociației Promo-LEX, Vadim Vieru, Director al Programului Drepturile Omului: "Această cauză reconfirmă existența în continuare a unor probleme sistemice legate de investigarea ineficientă a faptelor de maltratare în sistemul penitenciar și neacordarea asistenței medicale în situații grave".

Asociația Promo-LEX continuă să asiste la CtEDO și nivel național victime alte torturii, tratamentului inuman și degradant și să promoveze schimbări sistemice prin intermediul mecanismelor de drept internațional existente la nivelul Organizației Națiunilor Unite și Consiliului Europei.

În fața Înaltei Curți, reclamantul este reprezentat de avocații Asociației Promo-LEX.

[Podcast] PUNCT pe URĂ De la dezinformare la incitare la ură. Cum combatem propaganda de război?

Informația a fost mereu o sursă de influență și schimbare, dar și de putere. Până când am înțeles ce avem de făcut pentru a combate dezinformarea, ne-a lovit din plin propaganda de război cu toate elementele sale toxice: manipulare, discurs de ură și instigare la violență.

Te invităm să asculți următorul episod al podcast-ului „PUNCT

pe URĂ”, în care Victor Gotișan, cercetător media, explică care este impactul jurnalismului fast-food asupra activității media și asupra societății, dar și de ce propaganda de război este periculoasă inclusiv într-o țară aflată în afara zonei de conflict.

Poți asculta acest episod și în #googlepodcasts, [#soundcloud](#) și [#anchor.fm](#).

Podcast-ul „PUNCT pe URĂ.” este produs de Asociația Promo-LEX cu susținerea financiară a Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID Moldova).

©*davidcuttermusic.com*

<https://promolex.md/wp-content/uploads/2022/06/De-la-dezinformare-la-incitare-la-ură.-Cum-combatem-propaganda-de-război1.mp3>

**Asociația Promo-LEX
împlinește 20 de ani de
activitate**

Asociația Promo-LEX împlinește, la 19 iulie curent, 20 de ani de la fondare. Retrospectiva celor mai importante realizări și domenii promovate pe parcursul a două decenii va fi publicată, timp de 20 de zile, pe conturile din rețelele sociale ale organizației.

Acțiunea va reprezenta nu doar istoria activității Promo-LEX, ci și impactul pe care l-a avut asociația asupra respectării drepturilor omului și evoluției proceselor democratice din țara noastră.

În 20 de ani au fost **7305** zile în care asociația a înregistrat succese, dar a avut și provocări. Realizările au fost posibile grație entuziasmului echipei, susținerii partenerilor și prietenilor. Provocările au fost motivul curajului și perseverenței de a promova și apăra, cu insistență, drepturile omului și valorile democratice.

Din biografia Promo-LEX: Este o organizație neguvernamentală, care are drept scop dezvoltarea democrației în Republica Moldova, inclusiv în regiunea transnistreană, prin promovarea și apărarea drepturilor omului, monitorizarea proceselor democratice și consolidarea societății civile. A fost constituită în anul 2002, este o organizație apolitică, nonprofit care își desfășoară activitatea pe întreg teritoriul Republicii Moldova.

Pe parcursul celor două decenii a înregistrat mai multe

reușite, inclusiv prin promovarea accesului la justiție pentru mii de cetățeni. O bună parte dintre aceștia sunt locuitori din stânga Nistrului. Chiar de la începutul activității sale, Promo-LEX a oferit asistență juridică și reprezentare în instanțele internaționale pentru instituțiile de învățământ cu predare în limba română și proprietarii de terenuri agricole, din regiunea transnistreană. A contribuit la dezvoltarea și consolidarea societății civile din regiune.

Libertatea de întrunire, violența în familie, tortura și relele tratamente, egalitatea și nediscriminarea, discursul de ură și instigarea la discriminare, precum și alte domenii au fost monitorizate și raportate în timp. La fel, diverse grupuri de persoane au beneficiat de suport juridic și instruire în domeniul respectării drepturilor omului.

Întru îmbunătățirea calității și sporirea încrederii cetățenilor în procesele democratice din țara noastră, Promo-LEX a monitorizat procesele electorale și decizionale, precum și reformele sectoriale.

Promo-LEX a desfășurat 23 de misiuni de observare a scrutinelor naționale și locale. În acest sens, au fost instruiți și implicați peste 20 de mii de observatori, care au constituit cea mai mare rețea de monitorizare a proceselor democratice din țară. Asociația a participat și la numeroase misiuni de monitorizare electorală internațională.

Totodată, pe parcursul anilor, Promo-LEX a contribuit la îmbunătățirea legislației naționale, a organizat consultări și dezbateri publice, a desfășurat activități de advocacy, campanii de educație civică și electorală.

Eforturile și activitatea Asociației Promo-LEX nu se opresc aici, misiunea organizației fiind, în continuare, actuală.

Tiraspolul recidivează, peste 5.000 de fermieri din Dubăsari riscă să piardă producția agricolă

Ș
t
e
f
a
n
D
r
i
g
a
,
d
i
r
e
c

tor Agro-Tiras SRL, Molovata Nouă. Foto: OSCE

Regimul ilegal de la Tiraspol a amenințat din nou că va interzice din 1 iulie curent accesul fermierilor la terenurile agricole amplasate dincolo de șoseaua Camenca-Tiraspol. Administrația de facto șantajează astfel autoritățile constituționale ale Republicii Moldova pentru a obține importul produselor petroliere prin punctul Novosavițkaia-Cuciurgan.

Tiraspolul amenință, din nou, să blocheze, [începând 1](#)

[iulie](#), accesul fermierilor din raionul Dubăsari la terenurile lor situate la est de șoseaua Camenca-Tiraspol.

Conform informațiilor oferite de Biroul Politici de Reintegrare al Republicii Moldova, dincolo de șoseaua Camenca-Tiraspol, sunt situate peste 9.544 de hectare de pământ ale locuitorilor din Molovata Nouă, Cocieri, Coșnița, Doroțcaia și Pârâta. Din acestea, 6.500 de hectare au destinație agricolă și aparțin unui număr de peste 5.000 de proprietari.

Astăzi, aceste terenuri sunt lucrate de 24 de societăți cu răspundere limitată, 27 de gospodării țărănești și 13 persoane fizice. Trebuie menționat faptul că pentru locuitorii acestor localități, terenurile deținute sau arendate sunt principala lor sursă de venit.

Amenințarea Tiraspolului de a bloca accesul la terenurile sătenilor din raionul Dubăsari este folosită de fiecare dată atunci când acesta dorește să obțină ceva în schimb. Prima dată, reprezentanții regimului ilegal au interzis accesul liber spre terenuri în 2004-2006, iar a doua oară în 2014-2018.

Atât în 2006, cât și în 2018, problema a fost soluționată provizoriu, prin stabilirea unui mecanism care prevedea emiterea unor certificate de către administrația de facto din Dubăsari în baza cărora fermierii au avut acces la propriile terenuri.

Refuzul Tiraspolului de a permite proprietarilor și societăților agricole să își lucreze terenurile în perioada 2004-2006 și 2014-2018 a provocat pierderi imense, în special societăților agricole.

Unele au falimentat din cauza datoriilor, iar Guvernul Republicii Moldova a fost obligat să achite proprietarilor de pământ între 2014 și 2018 compensații parțiale și plăți de suport în valoare de aproape 52 milioane de lei.

Prejudiciile suportate de fermieri și agenți economici după 30 iunie pot fi din nou suportate din bugetul de stat al Republicii Moldova.

Noul pretext al Tiraspolului: dosarele penale ale „funcționarilor transnistreni”

De această dată, Tiraspolul invocă restricționarea accesului fermierilor deoarece Chișinăul a încălcat prevederile deciziei protocolare din 2017 privind aplicarea mecanismului stabilit în 2006.

Mai exact, este vorba de angajamentul Chișinăului să inițieze proceduri de a revedea situația cauzelor penale pornite în privința unor funcționari și oameni de afaceri din stânga Nistrului, pentru blocarea de către aceștia a accesului fermierilor la terenuri în 2014.

Majoritatea fermierilor contactați de reporterul Centrului de Investigații Jurnalistice din Moldova au declarat că știu despre decizia Tiraspolului, dar așteaptă să fie informați oficial de către Biroul Politici de Reintegrare al Republicii Moldova.

„Ei [reprezentanții Biroului Politice de Reintegrare – i.g.] nu ne-au spus nimic. Având preîntâmpinarea de la transnistreni, ei nu ne-au spus să nu lucrăm pământul sau să ne sistăm activitatea”, a afirmat Petru Nirca, președintele Asociației Producătorilor Agricoli Nistru-Cocieri.

„Nu avem nimic din partea Moldovei, poate se discută la nivel central. Agenții economici nu au fost preveniți”, a declarat primarul de Molovata Nouă, Oleg Gazea, șef al unei societăți agricole care cultivă 240 de hectare de pământ la nord-est de șoseaua Camenca-Tiraspol.

„Am auzit și noi despre acest anunț, dar nu a fost confirmat pe moment. Noi așteptăm să fim informați de Biroul Politici de Reintegrare”, a menționat fermierul Ștefan Driga.

Primarul de Doroțcaia, Valeriu Berzan, așteaptă să fie informat, de asemenea, oficial de Biroul Politici de Reintegrare. Trebuie subliniat că Doroțcaia este localitatea cu cele mai multe terenuri agricole.

„Satul Doroțcaia are aproximativ 5.000 de hectare, din acestea 3.000 sunt cu destinație agricolă. 2.800 se află dincolo de șoseaua Camenca-Tiraspol. Dacă ne iau ăștia [Tiraspolul – i.g.] accesul, ne-am prăpădit... Cinci agenți economici mari lucrează pământul localității”, a precizat Valeriu Berzan.

Fermierii așteaptă să fie informați de Chișinău

Șeful Direcției Agricultură și Cadastru al Consiliului Raional Dubăsari, cu sediul în satul Coșnița, Sergiu Guvir, știe despre o așa-numită hotărâre a Tiraspolului din decembrie 2021 cu privire la limitarea accesului la terenurile din localitățile din Dubăsari.

„Am informat agenții economici și, în baza unui demers al acestora, am informat toate instituțiile. Noi ne-am făcut toate obligațiile”, a spus Guvir, subliniind că fermierii au lucrat terenurile, dar nu se știe dacă vor avea acces după 30 iunie.

Din 29 decembrie 2021, ziua în care Tiraspolul și-a anunțat decizia, și până în prezent, proprietarii societăților agricole au avut mai multe întrevederi cu reprezentanții Biroului Politici de Reintegrare în cadrul cărora i-au informat despre pericolul limitării accesului la terenurile lor.

„În martie, când trebuia să decidem dacă lucrăm sau nu pământul, am întrebat vicepremierul pentru Reintegrare, dl Serebrian, ce să facem? Dar nu ne-a spus nimic, să lucrăm terenurile sau nu?”, relatează Petru Nirca din Cocieri, localitate care are 1.800 de hectare dincolo de șoseaua Camenca-Tiraspol.

În același timp, fermierul spune că nu putea să nu lucreze pământul deoarece lucrările agricole începuseră în toamnă.

„Avem credite la bănci din anii precedenți. În martie curent, terenurile erau practic lucrate, erau arate și semănate. Ce era de cheltuit a fost cheltuit. Noi nu am fost în situația să alegem ceva. Toți fermierii am decis să mergem înainte”, a adăugat Nirca.

Subiectul cel mai sensibil

Ștefan Driga, fermierul care apare în imaginile unui material video publicat de OSCE despre presupusele realizări ale organizației în 2018, este convins că Guvernul Republicii Moldova va rezolva problema în caz contrar „e nevoie mare”.

„Am băgat bani în tehnică, am contractat credite. Mi-am luat o combină nouă și mă duc să iau un alt credit de 3 milioane. Mă pregătesc pentru recoltă, am 150 de hectare de grâu”, a spus el, susținând că nu are de gând să renunțe la acest pământ.

„A fost dl Bolea [Vladimir Bolea, deputat PAS, președintele Comisiei agricultură și industrie alimentară – i.g.] și ne-a spus să nu băgăm bani [în aceste terenuri – i.g.], căci vă asumați riscuri... Eu nu sunt de acord cu dl Bolea... Astea sunt pământurile noastre, riscul este risc, dar statul trebuie să rezolve problema”, a opinat Driga.

Parlamentarul Vladimir Bolea și-a asumat aceste declarații, detaliind că le-a făcut în contextul în care fermierii au denunțat pierderile pe care le-au avut din cauza obstacolelor create de regimul ilegal.

„Absolut, corect, pentru că nu poți să cheltuiești bani fără să știi dacă vei strânge sau nu recolta. Puterea constituțională din Republica Moldova nu are niciun fel de pârghii de influență asupra acestei regiuni”, a declarat parlamentarul, relevând că „a fost corect și sincer cu oamenii” și „nu s-a dat în spectacol”.

Directorul executiv al Asociației Promo-LEX, Ion Manole, regretă declarațiile deputatului Bolea în contextul hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO), care trebuie cunoscute și respectate în primul rând de către autoritățile constituționale.

„Nu sunt de acord că Republica Moldova nu are pârghii să influențeze situația. Dimpotrivă, are obligații față de proprietarii de terenuri, pornind de la obligația pozitivă a statului. Acesta oferă garanții, iar cetățenii achită taxe și impozite. În momentul în care statul este incapabil sau nu reușește să garanteze tuturor fermierilor aceleași drepturi, Guvernul compensează prejudiciile fermierilor din Dubăsari”.

Soarta dosarelor nu poate să fie negociată

Biroul Politici de Reintegrare admite „incertitudini” legate de anunțul Tiraspolului precum că din 30 iunie 2022 va înceta termenul de acțiune al Deciziei protocolare din 25.11.2017 și, în eventualitatea punerii în aplicare a acestei intenții, autoritățile Republicii Moldova vor fi nevoite să intervină cu „măsuri de răspuns”.

„Biroul Politici de Reintegrare [...] a informat opinia publică, a sesizat actorii formatului de negocieri „5+2” și partenerii externi relevanți cu solicitarea de a interveni prompt în soluționarea pozitivă a acesteia”, se menționează într-un răspuns al Biroului.

Instituția a confirmat că intenția Tiraspolului este motivată de problema cauzelor penale în care figurează responsabili de provocarea crizei terenurilor agricole din 2014.

„Această dimensiune ține de competența exclusivă a organelor de drept abilitate prin lege și excedă mandatul autorităților guvernamentale”, se mai precizează în același răspuns al Biroului.

Într-adevăr, în cadrul Procuraturii Dubăsari, cu sediul la

Ustia, au fost deschise dosare pe numele persoanelor implicate în blocarea accesului fermierilor la pământul lor.

Numai că, potrivit unei angajate a acestei procuraturi, dosarele cu pricina „au fost suspendate”, iar procurorul responsabil de caz, Viorel Beiu, deține în prezent interimatul funcției de adjunct al procurorului-șef al Procuraturii municipiului Chișinău.

„Cât am activat eu acolo, au fost conexate vreo șase dosare. Ultimul a fost pornit în 2018 și a fost conexasat la cel din 2014”, a declarat procurorul Beiu, evocând faptul că sătenii din raionul Dubăsari au obținut acces la terenurile lor în 1 august 2018.

Potrivit lui Ion Manole, „cauzele penale nu pot fi în niciun caz subiect al negocierilor politice, intentarea și examinarea acestora este competența exclusivă a organelor de drept. Acest aspect este un principiu fundamental al unei societăți democratice și al unui stat de drept”.

Ce vrea de fapt gruparea de la Tiraspol

Toți fermierii contactați se consideră ostatici regimului ilegal sau „o monedă de schimb” între Tiraspol și Chișinău.

Parlamentarul Vladimir Bolea a explicat că, de fapt, chestiunea proprietarilor terenurilor amplasate dincolo de șoseaua Camenca-Tiraspol comportă două elemente: accesul însuși pentru acești oameni la proprietățile lor și importurile produselor petroliere în stânga Nistrului.

În 2016, Guvernul Filip a adoptat o hotărâre prin care s-a permis, cu titlu provizoriu, vămuirea produselor petroliere introduse prin punctul de trecere al frontierei Novosavițkaia–Cuciurgan, la postul vamal Bender-2 A.

Deși punctul Cuciurgan este închis din 28 februarie curent din cauza războiului din Ucraina, agenții economici din regiunea

transnistreană au insistat pe extinderea hotărârii prin care să li se permită importul de produse petroliere prin acest punct al frontierei.

Astfel, pe platforma guvernamentală Particip.gov.md, a fost publicat recent [un proiect de hotărâre](#). Acesta prevede permisiunea agenților economici înregistrați/neînregistrați la Agenția Servicii Publice să traverseze punctele de trecere a frontierei de stat Pervomaisk–Cuciurgan, Goianul Nou–Platonovo și Novosavițkoe–Cuciurgan pentru efectuarea procedurilor de vămuire a mărfurilor, fără perceperea drepturilor de import sau export, fără aplicarea măsurilor de politică economică, prohibițiilor, cu condiția rămânerii mărfurilor pe teritoriul necontrolat de către organele constituționale.

Responsabila de acest proiect de decizie, consultanta principală în cadrul Direcției politici fiscale și vamale, Gangur Olesea, a declarat reporterului Centrului de Investigații Jurnalistice că Tiraspolul insistă pe această decizie în eventualitatea reluării circulației prin Cuciurgan.

Soluția identificată de OSCE, Chișinău și Tiraspol

[Pe 1 august 2018](#), în urma negocierilor, s-a ajuns la reactivarea mecanismului instituit în 2006, despre care am menționat mai sus.

Administrația raională Dubăsari, aflată sub controlul Tiraspolului, a oferit certificate valabile pentru 20 de ani pentru cei 40 de agenți economici ce vor prelucra terenurile arendate de la localnici.

Doar că această soluție contravine legislației naționale. Deși autoritățile constituționale de la Chișinău au recunoscut drepturile de proprietate ale locuitorilor raionului Dubăsari asupra terenurilor, societățile agricole/ proprietarii sunt forțați să accepte certificatele impuse de regimul secesionist de la Tiraspol, cu acceptul autorităților constituționale.

Regimul separatist de la Tiraspol consideră cele nouă localități ale raionului Dubăsari rămase sub jurisdicția Chișinăului drept „teritorii aflate temporar sub ocupația/controlul R. Moldova”. Această declarație este propagată intens de posturile locale de TV sau radio, inclusiv în timp de criză.

„Așa-numitul Mecanism din anul 2006 într-adevăr oferă acces la terenurile agricole aflate după șoseaua Camenca-Tiraspol, însă este unul condiționat. Astfel, eforturile instituțiilor constituționale, precum și al celor internaționale urmează a fi îndreptate spre asigurarea accesului necondiționat la aceste terenuri, așa cum stabilește Înalta Curte”, a precizat avocatul Pavel Cazacu.

Hotărârile CEDO în cazul proprietarilor de terenuri din Dubăsari

Actualmente, există două hotărâri ale CEDO, prin care a fost constatată încălcarea dreptului la proprietate în privința fermierilor din raionul Dubăsari ca urmare a restricțiilor nejustificate aplicate de către regimul de la Tiraspol în perioada anilor 2004-2006.

La 17 iulie 2018 și 18 februarie 2020, CEDO a pronunțat hotărâri în cauzele [Sandu și alții](#) și [Oprea și alții](#), ambele împotriva Republicii Moldova și a Federației Ruse.

Cauza Sandu este cea mai numeroasă cauză din istoria Curții, cu 1.649 de reclamanți, exceptând cauzele interstatale.

Avocatul Promo-LEX, Pavel Cazacu, susține că, chiar dacă în ambele hotărâri, doar Federația Rusă a fost recunoscută vinovată, acest aspect nu absolvă Guvernul Republicii Moldova de răspundere.

„Amenințările repetate provenite de la Tiraspol cu privire la restricționarea accesului la terenurile agricole are la bază două fenomene distincte: ignorarea constatărilor hotărârilor

CEDO și impunitatea. Nu este clar de ce după două hotărâri CEDO în care se constată ilegalitatea acțiunilor reprezentanților regimului de la Tiraspol, nimeni nu a fost încă sancționat”, a subliniat el.

Mai mult, avocatul insistă ca orice negociere politică între Chișinău și Tiraspol trebuie să aibă ca reper constatările CEDO: „În caz contrar, admitem și încurajăm neexecutarea hotărârilor CEDO, situație ce contravine principiilor unei societăți democratice”.

Acest articol a fost realizat în cadrul proiectului „Promovarea respectării drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova”, implementat de Asociația Promo-LEX, cu suportul financiar al National Endowment for Democracy (NED). Punctele de vedere exprimate în articol reflectă opinia și poziția autorilor și nu reflectă neapărat opinia și poziția National Endowment for Democracy (NED).

Tortură și pedeapsă: realitățile în regiunea transnistreană – Video

Contrar standardelor internaționale, în regiunea transnistreană nu există o componentă, care ar incrimina tortura și relele tratamente, iar normele constituționale ale Republicii Moldova sunt inaplicabile pe acest teritoriu.

Vadim Pogorlețki și Nicolae Garmaș au fost și sunt în continuare victime ale fenomenului torturii și relelor tratamente, fie prin deținerea în condiții inumane, fie prin aplicare violenței de către reprezentanți ai structurilor de

forță din stânga Nistrului.

Vadim a fost privat ilegal de libertate în regiunea transnistreană timp de peste cinci ani, fiind deținut în această perioadă în condiții inumane: insalubritate și supraaglomerare, dar și absența asistenței medicale calificate. În septembrie 2019, CtEDO a confirmat abuzurile la care a fost supus Vladimir.

El consideră că lucrurile se pot schimba doar odată cu restabilirea ordinii constituționale în acest teritoriu.

Nicolae a fost deținut ilegal în izolatorul miliției din or. Tiraspol, timp de 4 zile, ca urmare a pornirii unei cauze penale fabricate. Ulterior, a fost agresat de către un reprezentant al miliției transnistrene. Plângerea lui împotriva abuzurilor a fost calificată de miliția locală drept „denunț fals”. El riscă, cel puțin, cinci ani privațiune de libertate.

„Am fost deținut în condiții inumane ... nu doar eu, ci toți cei care erau cu mine: încăperi mici, fără ventilare, lumină, fără toaletă, apă potabilă. În interiorul încăperii erau diverse infecții și paraziți. Aceste condiții nu pot corespunde condițiilor de detenție a persoanelor,” a declarat Vadim Pogorlețki.

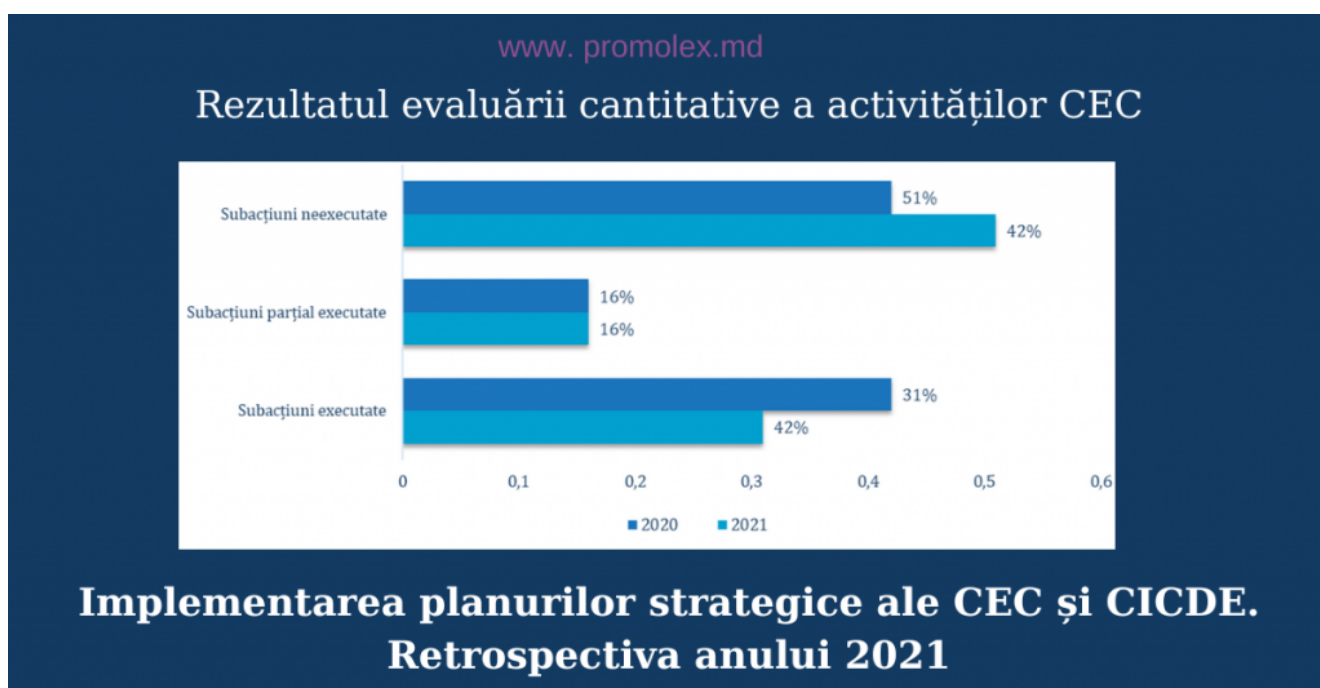
„Personalul locurilor private de libertate creează, în mod deliberat, condiții inumane de detenție, pentru a obține anumite informații sau pentru a distruge o persoană, pentru a o împiedica să supraviețuiască,” a adăugat Vadim Pogorlețki.

Avocatul Promo-LEX, Pavel Cazacu, vine cu mai multe detalii în materialul video de mai jos.

Acest video a fost realizat în cadrul proiectului „Promovarea respectării drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova”, implementat de Asociația Promo-LEX, cu suportul financiar al National Endowment for Democracy (NED).

Punctele de vedere exprimate în video reflectă opinia și poziția autorilor și nu reflectă neapărat opinia și poziția National Endowment for Democracy (NED).

Concluziile Promo-LEX asupra activităților strategice ale CEC și CICDE pentru anul 2021

Promo-LEX a evaluat nivelul de executare și impactul activităților Comisiei Electorale Centrale (CEC) și ale Centrului de Instruire Continuă în Domeniul Electoral (CICDE), incluse în planurile strategice și anuale. Constatările, concluziile și recomandările se conțin în [RAPORTUL](#) „Implementarea planurilor strategice ale CEC și CICDE. Retrospectiva anului 2021”, lansat recent de Asociație.

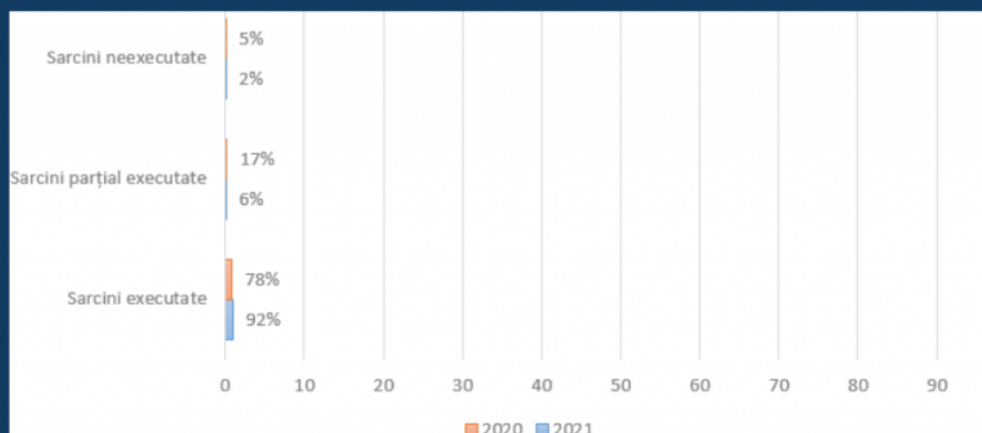
Cantitativ, Promo-LEX a constatat în activitatea CEC, pentru anul 2021, un regres accentuat, comparativ cu perioada precedentă de monitorizare. Astfel, din cele 22 de activități strategice (care au inclus 51 de subacțiuni), CEC a reușit să realizeze 16 subacțiuni (31%), parțial executate au fost 25 (49%), nouă (18%) au rămas neexecutate, iar o subacțiune a fost considerată desuetă.

Evaluarea calitativă a activităților CEC a fost dificilă din cauza numărului mic de activități executate integral, dar și din lipsa unor indicatori măsurabili care să permită captarea schimbărilor calitative. Totuși, activitățile cu impact au ținut de participarea activă în cadrul asociațiilor electorale regionale și internaționale (ACEEEO, A-WEB), precum și extinderea parteneriatelor cu societatea civilă.

Restanțe majore ale perioadei de referință, sunt considerate lipsa unei colaborări proactive cu Parlamentul, lipsa unui parteneriat cu Consiliul Audiovizualului, lipsa unui dialog consolidat și permanent cu partidele politice, suprapunerile de competențe și activități dintre subdiviziunile CEC și CICDE și lipsa acțiunilor privind prevenirea și gestionarea crizelor de imagine ale instituției.

www.promolex.md

Rezultatul evaluării cantitative a activităților CICDE

**Implementarea planurilor strategice ale CEC și CICDE.
Retrospectiva anului 2021**

În același timp, pentru anul 2021, CICDE a reușit să execute 43 de activități (92%), trei (6%) sarcini au fost executate parțial, iar 1 (2%) – neexecutată (din cele 40 de activități strategice, care au inclus 47 de sarcini). În același timp, circa jumătate din activitățile CICDE au produs un impact major. În opinia Asociației, restanțe majore ale CICDE pot fi considerate lipsa progresului privind acreditarea cursurilor de instruire pentru potențialii funcționari electorali și pentru alte categorii de beneficiari.

Printre realizările semnificative sunt sporirea numărului de beneficiari instruiți prin intermediul platformei www.elearning.cicde.md, adaptarea serviciilor oferite la necesitățile diferitor grupuri (copii, tineri, alegători, profesori, bibliotecari, funcționari electorali, judecători, reprezentanți ai partidelor politice etc.), sporirea numărului de vizitatori ai paginii web a CICDE și transformarea acesteia în instrument de educație electorală etc.

Promo-LEX recomandă instituțiilor vizate să analizeze motivele pentru care nu s-a reușit realizarea în termen a tuturor activităților planificate, să realizeze activitățile neexecutate sau executate parțial, precum și să elimine suprapunerile de competențe dintre CEC și CICDE. De asemenea, acestea ar trebui să stabilească indicatori măsurabili, care ar permite evaluarea impactului activităților executate integral. Mai multe constatări și recomandări pot fi găsite în raportul menționat mai sus.

Asociația Promo-LEX a început monitorizarea procesului de realizare a planurilor strategice CEC și CICDE în anul 2017.

Raportul „Implementarea planurilor strategice ale CEC și CICDE. Retrospectiva anului 2021” a fost elaborat în cadrul Programului „Democrație, Transparență și Responsabilitate”, finanțat de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Opiniile exprimate Raportul de monitorizare aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul

de vedere al finanțatorilor.

Pentru informații suplimentare:

Elena Căpățînă, comunicatoare Promo-LEX;

GSM: (+373) 79454344, elena.capatina@promolex.md

Apel cu ocazia Zilei Internaționale a ONU pentru Susținerea Victimelor Torturii

În fiecare an, în toată lumea, la 26 iunie este marcată Ziua Internațională a ONU pentru Susținerea Victimelor Torturii. Cu această ocazie, organizațiile societății civile din Republica Moldova vin cu un Apel adresat Președinției, Parlamentului, Guvernului, instituțiilor responsabile de aplicarea legii, instituțiilor psihiatrice și sociale, organizațiilor internaționale și misiunilor diplomatice acreditate în Republica Moldova, constatând și solicitând următoarele:

Conform tratatelor internaționale la care este parte, Republica Moldova este obligată să creeze mecanisme eficiente de prevenire și eradicare a torturii, a tratamentelor inumane și/sau degradante, să ofere victimelor torturii remedii eficiente de reabilitare.

Cu toate acestea, Republica Moldova este frecvent condamnată la Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO) pentru încălcarea art. 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) (interzicerea torturii, tratamentelor inumane sau degradante). Până la 1 iunie 2022, CtEDO a pronunțat 119

hotărâri prin care a constatat 169 de violări ale art. 3 din CEDO, comise de către statul nostru. Majoritatea acestora se referă la aplicarea relelor tratamente (38), investigarea defectuoasă a acestora (42) și la condițiile proaste de detenție (48).

Constatăm cu regret că documentarea torturii și a maltratării nu este întotdeauna efectuată eficient, ceea ce face dificilă investigarea cazurilor și atragerea la răspundere a vinovaților. Chiar dacă numărul plângerilor de maltratare s-a redus cu 50% în ultimul deceniu (de la circa 1000 în 2009 la 500 în 2021), numărul acestora rămâne destul de mare. În anul 2021, procurorii au pornit investigații pe marginea unei singure plângeri de maltratare din 11 primite, iar rata de condamnare reală a torționarilor este și mai mică, fapt ce generează o stare de impunitate. Persoanele suspectate de aplicarea maltratării foarte rar sunt suspendate din funcție, iar autoritățile nu dețin informații privind aplicarea acestei măsuri.

Condițiile de detenție din penitenciarele Republicii Moldova, în special din Penitenciarul nr. 13, nu corespund standardelor minime de prevenire și combatere a torturii, tratamentelor inumane sau degradante. Toate instituțiile de detenție din țară sunt într-o stare dezastruoasă și sunt suprapopulate, inclusiv din motivul aplicării excesive a arestării preventive. Autoritățile Republicii Moldova au fost atenționate de mai multe ori asupra faptului că nu aplică măsurile alternative detenției. Deși de ani de zile se vorbește despre un penitenciar nou, care să substituie Penitenciarul nr. 13, lucrările de construcție a acestuia nu au început nici până astăzi.

Respectarea drepturilor deținuților în instituțiile penitenciare din Republica Moldova rămâne a fi defectuoasă. În unele cazuri, nu sunt luate măsuri eficiente pentru asigurarea dreptului la asistență medicală independentă, inclusiv investigații diagnostice în instituțiile medicale publice,

necesare pentru prescrierea corectă a tratamentului. Deseori, este invocată imposibilitatea transportării deținuților, întrucât escortarea necesită resurse suplimentare de personal, de transport etc. Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și a Tratamentelor sau Pedepselor Inumane și Degradante (CPT) a recomandat transferarea serviciului medical din centrele de detenție în subordinea Ministerului Sănătății. Cu toate acestea, Planul Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului (PNADO 2018-2022) nu prevede măsuri nici pentru asigurarea independenței personalului medical din locurile de detenție, nici pentru reabilitarea victimelor torturii.

În sistemul penitenciar nu se duce o luptă eficientă cu subcultura criminală penitenciară în pofida recomandărilor Consiliului Europei și a constatărilor Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității. Sunt tolerate în continuare ierarhia criminală și violența între deținuți. CPT a atenționat în mai multe rapoarte o „particularitate veche” a sistemului penitenciar din Republica Moldova – ierarhia informală și subcultura bine stabilită, care duce la violență și intimidare în rândul condamnaților. Anul trecut, Marea Britanie a refuzat extrădarea cetățenilor Republicii Moldova din cauza condițiilor de detenție proaste și a violenței între deținuți. Instanțele britanice au constatat că autoritățile Republicii Moldova nu-și respectă promisiunile de plasare a persoanelor extrădate în condiții de detenție decente și fără riscul ca aceștia să fie supuși violenței în sistemul penitenciar.

Drepturile victimelor torturii și a familiilor acestora sunt ignorate, iar reabilitarea comprehensivă a acestora nu a fost niciodată printre prioritățile naționale. Legea nr. 137 din 29 iulie 2016 privind reabilitarea victimelor infracțiunilor nu oferă remedii suficiente și mecanisme clare pentru victime și nu este în deplină concordanță cu Convenția ONU împotriva torturii. Atât victimele directe ale torturii, tratamentelor

inumane sau degradante, cât și cele indirecte (rudele apropiate) au nevoie de o reabilitare comprehensivă ca să-și trăiască viața cu demnitate.

Pentru a-și îndeplini eficient misiunea de efectuare a controalelor inopinate ale centrelor de detenție, Consiliului pentru Prevenirea Torturii, în calitate de Mecanism Național de Prevenire a Torturii, trebuie să-i fie consolidată independența și capacitățile, asigurându-i o logistică adecvată, secretariat și autonomie financiară.

Aderarea la campania internațională din 26 iunie reprezintă un act de solidaritate cu supraviețuitorii torturii și un mesaj clar de toleranță zero față de tortură. Este incontestabil că tortura și tratamentele inumane provoacă daune incomensurabile nu doar victimei și familiei sale, dar și afectează grav orice comunitate și societate, știrbind din imaginea, legitimitatea și credibilitatea instituțiilor de stat.

Având în vedere cele menționate mai sus, organizațiile semnatare solicită:

- Îndeplinirea tuturor recomandărilor și angajamentelor internaționale asumate pentru a preveni tortura, maltratarea și pentru a susține victimele torturii.
- Executarea în mod eficient a tuturor măsurilor privind combaterea torturii, tratamentelor inumane sau degradante din PNADO 2018-2022.
- Consolidarea independenței și a capacităților procurorilor responsabili de investigarea cauzelor de tortură, tratamentelor inumane sau degradante.
- Asigurarea instruirii actorilor din domeniul justiției penale în domeniul prevenirii torturii și a relexelor tratamente.
- Asigurarea dreptului la reabilitare comprehensivă a tuturor victimelor supuse torturii, tratamentelor inumane sau degradante.
- Transferarea serviciului medical din centrele de

detenție din subordinea Ministerului Afacerilor Interne (MAI) și a serviciului medical al Administrației Naționale a Penitenciarelor, din subordinea Ministerului Justiției, în subordinea Ministerul Sănătății al Republicii Moldova.

- Transferarea controlului asupra izolatoarelor de detenție provizorie din subordinea MAI, în subordinea Ministerului Justiției.
- Urgentarea construirii unui nou penitenciar în raza mun. Chișinău, pentru a evita condițiile inumane și supraaglomerarea Penitenciarului nr. 13.
- Consolidarea independenței și capacităților Consiliului pentru Prevenirea Torturii, în calitate de Mecanism Național de Prevenire a Torturii.
- În mod prioritar, solicităm Guvernului Republicii Moldova, alături de alte State-părți la Convenția ONU împotriva Torturii, să contribuie la [Fondul Voluntar al ONU pentru victimele torturii](#) (UNVFVT). Acest fond poate unice speranță pentru centrele de reabilitare din întreaga lume, care documentează consecințele torturii, oferă servicii și sprijin victimelor și familiilor lor.

Doar prin sprijinul direct acordat victimelor torturii, tratamentelor inumane și altor forme de violență, putem dovedi o determinare fără echivoc și un angajament clar de a lupta împotriva acestor fenomene și a impunității!

Organizațiile semnatare:

- [Amnesty International Moldova](#)
- [Asociația Promo-LEX](#)
- [Centrul de Resurse Juridice din Moldova](#)
- [RCTV Memoria](#)
- Ambasada Drepturilor Omului
- Institutul pentru Drepturile Omului

- Coaliția pentru Incluziune și Nediscriinare

Lista organizațiilor semnatare este deschisă.

#101. Parlamentul lucrează pentru tine?! Monitorizarea civică a ședinței plenare a Legislativului, din săptămâna curentă

Cerințele obligatorii de transparență decizională pentru unele proiecte legislative examinate, în cadrul ședinței plenare a Parlamentului din 23 iunie 2022, nu au fost respectate. Constatările aparțin experților Promo-LEX care monitorizează, săptămânal, organizarea și desfășurarea ședințelor plenare ale Legislativului, în cadrul campaniei **#101. Parlamentul lucrează pentru tine?!**

Transparența decizională a fost afectată prin nepublicarea avizelor și expertizelor în cazul a trei proiecte de legi votate în lectură finală. Pentru 2 proiecte, în ziua votării, nu era publicată expertiza anticorupție, iar la un proiect lipsea avizul Companiei Naționale de Asigurări în Medicină. Totodată, în timpul desfășurării ședinței plenare, nu a putut fi accesată, timp de circa o oră, pagina web oficială a instituției.

La începutul ședinței, și-au înregistrat prezența 90 de deputați, iar la procedura de vot (prin exprimarea opțiunilor

Pentru, Contra, Nu a votat) au luat parte, pentru diferite proiecte, între 61 și 80 deputați. O situație similară a fost înregistrată și săptămâna trecută, când nu toți parlamentarii înregistrați la ședință, au participat la procedura de vot.

Toate proiectele de lege votate au fost inițiate de deputați din majoritatea parlamentară, de Guvern și Președinta Republicii Moldova. Pe ordinea de zi nu au fost incluse proiecte înaintate de opoziție. Totodată, în cazul a 6 proiecte de legi majoritatea parlamentară și opoziția au votat prin consens. Trei dintre acestea se referă la ratificarea acordurilor de grant, alte trei vizează probleme din domeniul social, sănătate și agricultură.

5 proiecte au fost examinate și votate, în două lecturi, în cel mai scurt termen (17 zile), autor fiind Președinta Republicii Moldova. Toate proiectele s-au referit la ratificări de acorduri și amendamente la acorduri. În scrisorile de prezentare spre examinare a acestor proiecte, autorul nu a solicitat examinarea în mod prioritar sau de urgență. În context, atragem atenția că, pe pagina web a Legislativului sunt 32 de proiecte, înregistrate de circa un an, cu statut încă de examinare. 25 dintre acestea au fost înaintate de deputații din opoziție.

Ședința plenară din 23 iunie 2022 a durat circa 8 ore, cu o pauză de peste o oră. Cea mai lungă dezbateri a fost asupra proiectului de hotărâre privind prelungirea stării de urgență – circa 2,5 ore. Cele mai scurte dezbateri au fost asupra proiectelor de ratificare, care au durat între 2 – 3 minute. În total, în cadrul ședinței au fost votate 16 proiecte din cele 20 incluse inițial pe ordinea de zi.

*Amintim că, Asociația Promo-LEX a lansat campania #101. **Parlamentul lucrează pentru tine?! prin care își propune să realizeze un șir de activități de monitorizare și informare despre activitatea Legislativului. O primă activitate publică realizată este cea de monitorizare și comunicare periodică***

despre modul de organizare și desfășurare a ședințelor plenare ale Parlamentului.

În perioada anilor 2021–2025, activitatea Parlamentului Republicii Moldova este supusă unei monitorizări exhaustive în cadrul Programului "Democrație, Transparență și Responsabilitate". Scopul monitorizării este de a spori transparența instituției, de a contribui la îmbunătățirea procedurilor legislative și de a consolida interacțiunea dintre deputați și cetățeni.

Pentru informații suplimentare:

Elena Căpățînă, Comunicatoare Asociația Promo-LEX

GSM: 079454344; elena.capatina@promolex.md

**Cheltuieli neraportate în
valoare de circa 4 mln. de
lei și sporirea dependenței
financiare de subvențiile
bugetului de stat –
principalele constatări
Promo-LEX privind finanțarea
partidelor politice în anul**

2021

Finanțarea partidelor politice în Republica Moldova

Retrospectiva anului 2021

Cheltuieli estimate drept neraportate de către partidele politice

Raport de monitorizare

Promo - LEX

Promovarea democrației și a drepturilor omului

Promo-LEX a estimat că pentru anul 2021, 18 partide politice din Republica Moldova nu au raportat cheltuieli de aproximativ 4 milioane de lei. Dintre acestea, cele mai multe au fost estimate pentru Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM) – 42%, Partidul Politic Șor (PPȘ) – 31%, Partidul Acasă Construim Europa (PACE) – 9% și Alianța pentru Unirea Românilor (AUR) – 6%.

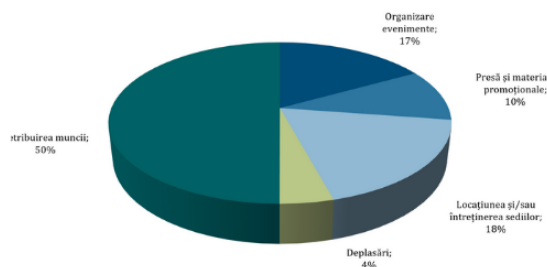
Datele se conțin în Raportul de monitorizare Promo-LEX „Finanțarea partidelor politice în Republica Moldova. Retrospectiva anului 2021” prezentat recent de către Asociație.

Potrivit **RAPORTULUI**, cheltuielile estimate drept neraportate ar fi fost utilizate pentru remunerarea muncii (50%), locațiunea sediilor (18%), organizarea evenimentelor publice (17%), materiale promoționale și de presă (10%) și deplasări în țară și peste hotare (4%). Comparativ cu anul 2020, se constată o diminuare a cheltuielilor neraportate, care au fost estimate la 8,5 milioane de lei.

Finanțarea partidelor politice în Republica Moldova

Retrospectiva anului 2021

Destinația cheltuielilor estimate drept neraportate

Raport de monitorizare

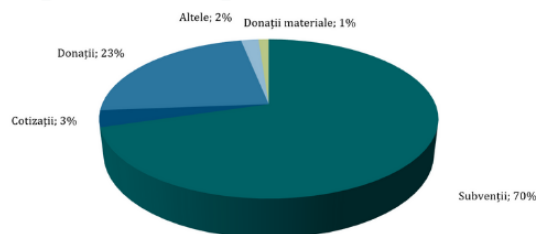
Promo - LEX
Promovarea democratică și a drepturilor omului

O altă constatare Promo-LEX se referă la veniturile partidelor politice. Comparativ cu perioadele anterioare, se atestă o creștere alarmantă a dependenței financiare a partidelor politice de subvențiile din bugetul de stat și o scădere semnificativă a susținerii directe de către cetățeni. Astfel, în 2021, partidele politice și-au finanțat activitatea în proporție de 70% din alocațiile bugetului de stat (70%), donațiile financiare (23%), cotizațiile de membru de partid (3%) și altele (4%). În total, veniturile acumulate de 33 partide politice au constituit aproximativ 47 milioane de lei, dintre care 90% au fost raportate de 8 formațiuni și doar 10% – de celelalte 25 partide. Cele mai multe venituri au fost raportate de PAS – 25%, PSRM – 19% și PN – 12%.

Finanțarea partidelor politice în Republica Moldova

Retrospectiva anului 2021

Sursele de venit ale partidelor politice

Raport de monitorizare

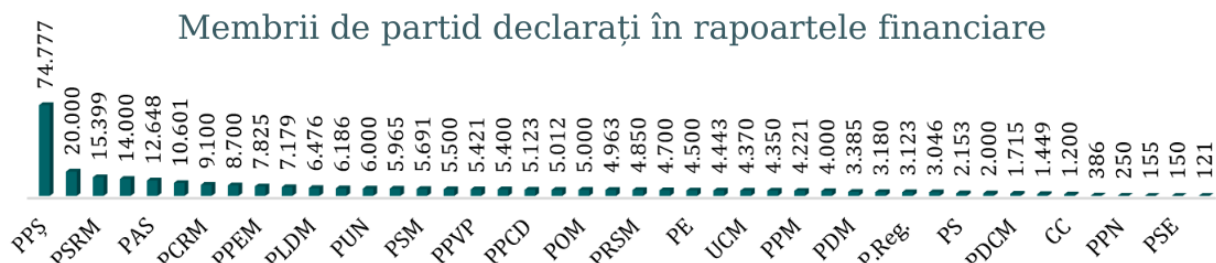
Promo - LEX
Promovarea democratică și a drepturilor omului

În opinia Promo-LEX, partidele politice trebuie să depună eforturi mai mari pentru colectarea cotizațiilor și donațiilor, fapt ce ar responsabiliza membrii de partid și ar motiva implicarea financiară a cetățenilor în activitatea partidelor, prin efectuarea informată și benevolă a donațiilor.

Aceasta se impune și mai pregnant în condițiile în care, în ultimii doi ani, numărul membrilor de partid s-a dublat: de la 152.640 în anul 2019, la 304.713 în 2021 (inclusiv, datorită creșterii numărului de partide înregistrate de la 46, în 2019 – la 55, în 2021), pe când ponderea cotizațiilor și a donațiilor, din contra, a scăzut. Mai mult chiar, în situația în care prevederile statutare ale partidelor obligă achitarea cotizațiilor de membru, se pare că în unele cazuri, însăși liderii partidelor nu-și onorează obligația de plată a cotizațiilor. În 2021, cei mai mulți membri de partid au fost declarați de PPȘ (74.777 de membri), PACE (20.000 de membri), PSRM (15.399 de membri), PPPDA (14.000 de membri) și PAS (12.648 de membri).

Finanțarea partidelor politice în Republica Moldova

Retrospectiva anului 2021

Raport de monitorizare

Promo-LEX
Promovarea democrației și a dreptății omului

Raportul conține un șir de recomandări pentru autorități, inclusiv Parlament, Guvern și CEC, de modificare și completare a legislației naționale. Astfel, Promo-LEX recomandă fortificarea capacităților CEC în exercitarea atribuției de supraveghere și control a finanțării partidelor politice, prin alocarea resurselor necesare (financiare, materiale, de personal etc.). Formațiunilor politice li se recomandă să dezvolte procesul de colectare a cotizațiilor de membru și să încurajeze donatorii și cotizanții să efectueze plățile, în contul partidului, prin transfer bancar.

Amintim că, Asociația Promo-LEX a început monitorizarea procesului de finanțare a partidelor politice în anul 2015.

Raportul „Finanțarea partidelor politice în Republica Moldova. Retrospectiva anului 2021” a fost elaborat în cadrul Programului „Democrație, Transparență și Responsabilitate”, finanțat de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Opiniile exprimate în Raport aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorilor.

Pentru informații suplimentare:

Elena Căpățînă, comunicatoare Promo-LEX;

GSM: (+373) 79454344, elena.capatina@promolex.md

Asociația Promo-LEX a prezentat rapoartele de monitorizare a finanțării partidelor politice și activității CEC și CICDE pentru anul 2021

Asociația Promo-LEX a prezentat, astăzi, în cadrul unui eveniment public, Rapoartele „Finanțarea partidelor politice

în Republica Moldova” și „Implementarea planurilor strategice ale CEC și CICDE”, retrospectiva anului 2021.

În deschiderea evenimentului, directorul executiv Promo-LEX, Ion Manole, a menționat că prin aceste exerciții de monitorizare, Asociația Promo-LEX urmărește și promovează raportarea corectă și calitativă a finanțării partidelor politice, dar și activitatea CEC și CICDE prin prisma realizării planurilor strategice. Scopul documentelor este de a îmbunătăți transparența finanțării partidelor politice și activității organelor electorale.

În **RAPORTUL** „Finanțarea partidelor politice în Republica Moldova. Retrospectiva anului 2021” sunt analizate rapoartele financiare anuale ale partidelor, veniturile raportate de acestea, dar și cheltuielile estimate drept neraportate. De asemenea, este examinată evoluția legislației naționale în domeniu.

Documentul conține un șir de recomandări pentru autorități, inclusiv Parlament, Guvern și CEC, de modificare și completare a legislației naționale. Totodată, Promo-LEX recomandă fortificarea capacităților CEC, prin alocarea resurselor necesare (financiare, materiale, de personal etc.) exercitării atribuției de supraveghere și control a finanțării partidelor politice.

În cel de-al doilea **RAPORT** „Implementarea Planurilor Strategice ale Comisiei Electorale Centrale și ale Centrului de Instruire Continuă în Domeniul Electoral”, Promo-LEX a evaluat nivelul de executare și impactul activităților CEC și CICDE, incluse în planurile strategice și anuale în anul 2021. În document sunt analizate realizările și restanțele instituțiilor. Totodată, experții recomandă CEC și CICDE să analizeze motivele și să realizeze acțiunile neexecutate sau executate parțial.

La evenimentul de prezentare și dezbateri a rapoartelor au

participat reprezentanți ai autorităților publice centrale, ai partidelor politice, ai partenerilor de dezvoltare și organizațiilor neguvernamentale.

Asociația Promo-LEX monitorizează finanțarea partidelor politice cu începere din anul 2015, iar din 2017 a lansat analiza modului de realizare a planurilor strategice ale CEC și CICDE.

Evenimentul este organizat de Asociația Promo-LEX, în cadrul Programului „Democrație, Transparență și Responsabilitate”, finanțat de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID).

Opiniile exprimate în cadrul evenimentului, precum și în Rapoartele de monitorizare prezentate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorilor.

Pentru informații suplimentare:

Elena Căpățînă, comunicatoare Promo-LEX;

GSM: (+373) 79454344, elena.capatina@promolex.md